

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Be-reshit

Shelomoh ben Yitṣḥaq

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

DT

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10050

וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר
 אֵל-עֲפְרוֹן בְּאֹזֶן עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אֲדָאִם-
 אַתָּה לֹא שָׁמַעְנִי נְתַתִּי בְסֶף הַשֶּׁדֶה קַח
 מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מֵתִי שָׁמָּה: יָד וַיַּעַן
 עֲפְרוֹן אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ: טו אֲדַע
 שְׁמִיעִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקֶל-כֶּסֶף בִּינִי
 וּבִינְךָ מֵה-הוּא וְאֶת-מִתְּךָ קִבֵּר: טז וַיִּשְׁמַע
 אַבְרָהָם: אֶל-עֲפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֲפְרוֹן
 אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאֹזֶן בְּנֵי-חֵת אַרְבַּע
 שָׁנֵי מֵאוֹת שְׁקֶל כֶּסֶף עֵבֶר לְסֹחָר: ° יז וַיָּקָם
 שָׂרָה עֲפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֵּלָה אֲשֶׁר לִפְנֵי
 מִמְרָא הַשֶּׁדֶה וְהַמְעַרְבָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-
 חַיָּי אֲשֶׁר בַּשֶּׁדֶה אֲשֶׁר בְּכָל-נַבְלוֹ סָבִיב:
 יח לְאַבְרָהָם לְמַקְנָה לְעִיגֵי בְנֵי-חֵת כְּכֹל
 בְּאֵי שְׁעַר-עֵדֹן: יט וְאַחֲרֵי-כֵן קִבֵּר
 אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מְעַרְתַּת שָׂדֶה
 הַמַּכְפֵּלָה עַל-פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן: כ וַיָּקָם הַשֶּׁדֶה וְהַמְעַרְבָה אֲשֶׁר-בּוֹ
 לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת-קִבֵּר מֵאֵת בְּנֵי-חֵת:
כד כ א וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיּוֹמִים נִיהוּתָה בְּרַךְ
 אֶת אַבְרָהָם כָּכֹל: ב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-
 עֲבָדָיו זָקֵן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלַל בְּכָל-אֲשֶׁר לוֹ שֵׁים-
 בָּא יָדָה פַּחַת יַדְכִי: ג וְאִשְׁבִּיעֶנְךָ בַּיהוָה
 אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִפְחַח
 אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב

בקרבו

דנשי

קִבֵּר מִיִּתְךָ: יב וְסָגִיד אַבְרָהָם קִדְּם־עַמָּא
 דְאַרְעָא: יג וּמְלִיל עַם־עֲפְרוֹן קִדְּם עַמָּא
 דְאַרְעָא לְמִימַר בְּרַם אִם־אַת עֲבִיד־לִי--
 טִיבּוּ קְבִיל־מִינִי אַתָּן בְּסָפָא דְמִי־הַקְלָא
 סָב מִינִי וְאַקְבֵּר יַת־מֵיתִי תַמָּן: יד וְאַתִּיב
 עֲפְרוֹן יַת־אַבְרָהָם לְמִימַר לִיָּה:
 טו רְבוּנִי קְבִיל־מִינִי אַרְעָא שְׁוִיא־אַרְבַּע
 מֵאָה סְלִעִין־דְּכֶסֶף בִּינָא וּבִינְךָ מֵה־הִיא
 וְיַת־מִיִּתְךָ קִבֵּר: טז וְקָבַל אַבְרָהָם מִן־
 עֲפְרוֹן וַתִּקַּל אַבְרָהָם לְעֲפְרוֹן יַת־כֶּסֶפָא
 דְּמְלִיל קִדְּם בְּנֵי־חֵתָא אַרְבַּע מֵאָה סְלִעִין
 דְּכֶסֶף מִתְקַבֵּל סְחֹרָא בְּכָר מְדִינְתָא:
 יז וְקָם הַקַּל עֲפְרוֹן דִּי בְּכַפְלָתָא דִּי קִדְּם
 מִמְרָא הַקְלָא וּמְעַרְתָּא דִּי בֵּיה וְכָל־אִילְנֵי
 דִּי בְּתַקְלָא דִּי בְּכָל־תְּחֹמֵיהָ סְחֹר־סְחֹר:
 יח לְאַבְרָהָם לְזַבְיֹנְהוּי לְעִיגֵי בְּנֵי־חֵתָא
 כְּכֹל עָאֵלִי תְרַע־קֶרְתִּיהָ: יט וְאַחֲרֵי־כֵן
 קִבֵּר אַבְרָהָם יַת שָׂרָה אִתְתִּיהָ בְּמְעַרְתַּת הַקַּל
 כְּפַלְתָּא עַל־פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֶבְרוֹן בְּאַרְעָא
 דְּכְנַעַן: כ וְקָם הַקְלָא וּמְעַרְתָּא דִּי־בֵּיה
 לְאַבְרָהָם לְאַחְסָנָת קִבֹּרָא מִן בְּנֵי חֵתָא:
 א וְאַבְרָהָם סִיב עָאֵל בְּיוֹמִין נְוִי בְּרִיךְ
 יַת־אַבְרָהָם בְּכֹל־אֵ: ב וַאֲמַר אַבְרָהָם
 לְעֲבָדָיו סָבָא דְּבֵיתִיהָ דְּשְׁלוּשׁ בְּכָל־דְּלִיָּה
 שְׁוִי־כְשֵׁן יָדָה תְּחֹת יַדְכִי: ג וְאַקְוִים עֲלֶיךָ

במימרא

לוחק כדמיס : נתתי לה . הרי היא כמו שנתתי לך : (ג) אך אם אהיה לו שמעני . אתה אומר לי לזכות לך ולקחת חסדס אלו
 חסדי ככך אך אם אהיה לו שמעני הלוואות שמעני : פתתי . דוליס כלעז מוכן סות חסדי וכלוא : נתתי לך כד : (טו) ביני ובין
 בין עני לוחקיס קקונו עתה סוכה לכלוס חלקי כח את המכר (כ"ד) ואת עמך קבור : (יז) וישקל אברהם לעפרו (כבורה כ)
 קסד

מני תקלא יהבית לך ובערמא דביה לך ונתתה לבחנא באנפי בני עמי ונתתה לך איגל קבר מיתך : יב ונתת ליה אברהם באנפי בני הימאה : יג ומליל עם עפרון באנפי עמא דארעא למימר בכם אם אתם צבי למעבד לי טיכו קבל בני אתם בספא דמי תקלא סב מיני ואקבדו נח מתי סבון : יד ואתיב עפרון וגוי : טו רביגי קבל מיני ארבע דמיטין דילה ארבע מאה פלעין דקספ בינא

ירושלמי

ובינד מיה היא ונת מיתך קבר : טז ומגיל אברהם מן עפרון ותקל אברהם לעפרון נח בספא דמליל באנפיה בני חמאה ארבע מאה פלעין דקספ טב עקרין קבל פתור ומתקליו קבל פתמטיא : יז ונת ובין תקל עפרון די בבבלתא דקדם בקרא תקלא ומערמא דביה וקבל אלגא דמתקלא דקבל תחומיה תור תור : יח לאברהם לזבינו באנפי בני הימאה לקבל עלי מרע קרמיה נ יט ומן פתור קבין קבר אברהם ית שרה אנתתיה למעברת תקיל בפילתא דעל אנפיה פוקרא היא חקרון בארעא דנצנו : כ וקס תקלא וגוי : א ואברהם וסיב על ביומין ומימרא בן בריך נח אברהם קבל מיני בקרמא :

ירושלמי

ב ואמר אברהם לאליעזר עבדיה סבא דביתיה דשליט קבל אפומיקי דיליה שוי קרון ידך בגורת מהולמי : ג ואומינד קשום מימרא בן אלהא דמותביה בשמי מרימא הויה אלהא דשולטניה על ארעא די לא תסב

איהא

רשיי

חסר ו' ולפי שאמר הרכה ואפילו מעט לא עשה (ב"מ פז) שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנאמר עובר לסוחר שמתקלים בטקל ככל מקום ויש מקום שמתקלין גדולים שכן קנטרין ג' ט"א כ"ל"עו : (יז) ויקס שרה עפרון . תקומה היתה לו ש"ל מיד הדיוט ליד מלך . ופסוטו של מקרא ויקס הגדה והמורה אשר בו וכל העין לאברהם לאקנה וגו' : (יח) בכל באי שער עירו . בקרב כלם וכמו שגד כלם הקנה לו : (א) כרך את אברהם בכל . הכל צולה כפימטריא כן ויזאמר שהיה לוכן היה צריך להשילו אשה : (ב) זקן ביתו . לפי שהיה דכוק קוד זקן : (ג) תחת ירכי (שבועות לח) לפי שהנשבע צריך שיטול כידו חסן של עולה כגון ספח תורה חו תפולין . והפילה היתה עולה ראשונה לו וכמה לו על ידי צער והיתה חביבה עליו ונטלה : (ד) לעה שלא אמר תחת ירכיך וה"ל

רשב"ם

במתנה כל הגדה והמורה : (טו) אכן ארבע מאות . ארץ שליטתה אלה ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא והיה לך לקחתה ממני כמס ואת מתן קבור כמס אם תרצה : (טז) וישמע אברהם לחכימה ברמיוח : עובר לסוחר . כסף צרוף ונתקבל ככל מיני קמורה . וכן ביהודע גונטו כסף עובר . טוב ככל מקום : וכן ארבעותיו מור עובר טוב ככל מקום : (יח) לאברהם למקנה קס לאחר נתינת הכסף כדכתיב ונתן הכסף וקס לו אכל לחמות קבר מאת בני חת לא קס וכוחו לאברהם עד שקבר

מכלל יופי

מקדקים במשקל : (לסוחר) נקרא החגר כן לפי שהוא סובב את הארצות תמיד הולך ושב (יז) ויקס שרה עפרון . כלומר שעמד ונתקיים בירו . (יח) בכל באי שער עירו . עם כל באי שער עירו ושהיו שם בשעת המכנה . וקדמאה (לכל באי) ובתראה (בכל באי) וחד פסוק סימן שנותנו לכל בלי המשכן ככל עבודתו : (יט) (אל מערת) כמו במערת כד (א) ואברהם זקן . תאר ובפירוש פעל עפר או תאר . (ב) זקן ביתו . תאר סמוך מן זקן כמו מן קבר (כבר פה) : (ג) תחת ירכי . כן כג"ה לזכנס כרעות אחר ובעבודתו : (ד) (יושב) פקרו . הניחא יושב בארצו

(יג) אך אם אהרה לו שמועני אבל אם ארנה הרואי שרשמועני . (טז) (עובר ר"סוחר) . אמר כן על דרך ההשאלה לפי שהכסף פעמים לוקח אותו הסוחר ופעמים גורמן אותו כאלו הויה עובר ושב תמיד ליד הסוחר ר"ל כסף מלא במשקלו כמו שנושאיו גוהנים בו הכוהרים כי דהם

בקרבו : ד כי אל-ארצי ואד-מולדתי
 חלד ולקחת אשה לבני ליצחק : ה ויאמר
 אליו העבד אולי לא-תאבה האשה ללכת
 אחרי אל-הארץ הזאת ההשב אשיב את-
 בנך אל-הארץ אשר-יצאת משם :
 ו ויאמר אליו אברהם השמר לדך פן-
 תשיב את-בני שמה : ז יהנה אלהי
 השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ
 מולדתי ואשר דבר-לי ואשר נשבע-לי
 לאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת הוא
 ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני
 משם : ח ואם-לא תאבה האשה ללכת
 אחריך ונקית משבעתי זאת רק את-בני לא
 תשב שמה : ט וישם העבד את-ידו
 תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על-
 הדבר הזה : י ויקח העבד עשרה גמלים
 מנמלי אדניו וילך וכל-שוב אדניו בידו
 ויקם וילך אל-ארם נהרים אל-עיר
 נחור : יא ויברך הגמלים מחוץ לעיר
 אל-באר המים לעת ערב לעת צאת
 השאבת : יב ויאמר יהנה אלהי אדני
 אברהם

רשי

לעידן רמשא לעידן הנפקן מליתיה

במימרא דני אלקא דשמיא ואלהא
 דארעא דלא תסב אתתא לגרי מבנת
 כנענאי די אנא תיב בגיהון : ד אלהין
 לארעי ולילדותי תזיל ותיסב אתתא לבני
 ליצחק : ה ואמר ליה עבדא מאים לא
 תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא דנא
 האתבא אתיב ית-ברך לארעא די-נפקתא
 מתמן : ו ואמר ליה אברהם אסתמר
 לך דילמא-תתיב ית-דברי לתמן : ז ו
 אלקא דשמיא דדברני מפית אבא ומארע
 נלדותי ודמליל לי ודקיים די למימר
 לבנך אתן ית ארעא דנא הוא
 ישלח מלאכיה קדמך ותיסב אתתא לבני
 מתמן : ח ואם לא תיבי אתתא למיתי
 בתרך ותהי-זכאה ממומתי דא לחוד ית-
 ברי לא תתב לתמן : ט ושוי עבדא ית-
 ידיה תחורת ורכא דאברהם רבונא
 וקיים ליה על-פרתמא דין : י ודבר
 עבדא עשרא גמלין מנמלי ריבונא ואזל
 וכל שפר ריבונא בידיה וקם ואזל לארם
 דעל-פרת לקרתא דנחור : יא ואשרי
 גמליא מברא לקרתא עס-בירא דמא

יב ואמר יי אלהיה הריבונא אברהם זמין

רשי

זה"ל להשכיב העבד כמילתו לפי שכל אברהם היתה ראשונה לוקדם ויילת העבדוק"ל : (ז) ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי וכל אחר ואלהי הארץ ולמעלה חמר וחשביעך וכו' חמר לו עכשו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ שהרגלתי בשי כבדיות הכל כשלקחני מבית אבי היה אלהי השמים וכל אלהי הארץ שלא היו שתי עולמות חכידים בו וממנו לא היה גיל הארץ : מבית אבי עמר : ומארץ מולדתי מאור כשדים ואשר דבר לי לצרכי : (ד) כנו אשר דבר עלי וכוכל ליוולו ולהם הסמוכים אלל דבור מפורשים כלשון על . ותרגום שלהם (רצוננו סדרך התרגום להשתמש לח"ד במקום כעבור וק"ל) עלי עלוהי עליהן שאין מופל אלל דבור לשון ליוולו ולהם אלל אלהי אלהי אלהים ותרגום שלהם עני עמיה עמיהן אלל אלל אמירה גופל ליוולו ולהם : ואשר נשבע לי כין הכתרים ונקית

איתא לברי מן הנהוון דקנענאי די אגא ימיבי בנייהו : ד אלהו לארעו ולבית גניסתי מיל ותסב אמתא לברי ל'צחק :
 ח ואמר ליה עבדא מאים לירא וצבורת אמתא למימי בתרי לארעא תרא וצחקא וצחקא וצחקא די גפקת
 טמקון : ו ואמר ליה אברהם וגוי : ו אלהא דמוקביה בשמי מרוקא דדבני מן בית אבא ומן אבא ודורתי
 ודמליל לי דקנעיים עלי למימר לך אמו נת ארעא תרא הוא זמון מלאכי לחמד ומיטב איתא לברי מןמקון :
 ח ואם לית צבורת אמתא למימי בתרך ומרדכי ממוקמי נא לחוד נת ברי לא תתיב למקון : ט ועונו עבדא נת
 יביח דנכת קהולתא דצבקה רבוייה נקיים ליה עיסק
 פתוקא הרין : י ודבר עבדא עשרא נמליו מן נמליה
 רבוייה ואגל כל שפר אפומיקי דרבוייה בידיה זמן ואגל
 לצרם דעל פבת לקרמא דגחור : יא וארבע גמליא
 קיגרא לקרמא לבידא דמנא לעדו רמשיא לעדו דגפקון מלאיתא : יב ואמר : אלהא דרבויי אצקה זמון גענו איתא

ירושלמי

וכל שפר אפומיקי דרבוייה בידיה נקמ ואגל לצרם דעל
 פרת גפרים :

מהנגא

רשי

(ח) ונקית משמועתי וגו' . וקא לואשה זוכמת עמר אשכול ומורא (קדושין ס"א) : רק ארית בני וגו' . רק מועט הוא כט
 אינו חוזר אבל יעקב בן כין סופו לחזור : (י) מוכולי אדניו . (ב"ר) ככרין היו משאר גמלים שהיו יונאין ומזמין מנטי הגול של ירעו
 שדות אחרים : וכל טוב אדוניו בידו . (ב"ר) שטר מתנה כתב ליתחך על כל אשר לו כדי שיקפלו לשלוח לו כסם : ארם גהרים :
 בין שתי נהרות יוסת : (ה) (יא) ויברך הגמלים . הכ"ס :

אותה

באר רחובות דקדוקי רשי

(ז) ותפרש לקמן פ' ויא כד' דכרתי לך כי שם עיקר ביתו : (ה) משום דמלת
 ונקרא אהל המזקקים לשון שנים רגום לומר טולל כעמם דבר שנים לכן קאמר רשי בין
 ארם

רשב"ם

שקבר שרה אשתו או ויקם לאחות קמר וזאת כתיבת : (א) בא כיום . והרי הגיע עת להשיא את בנו כמיו : וה' כרך את אבר הכ
 להודיע האשור לפניו שלא שלח עבדיו לקחת אשה ממשפחתו ומחמת חוסר נשים סארך כניען שלא יהו רונים להזדווג לו שפרי פתכרך ככ
 וכל העולם מתאווים להזדווג לו אבל הוא לא רצה כי אם ממשפחתו . וזהו שאמר העבד וה' כרך את אדני מאד ויגדל ולקח הולך לפר
 תחלה כרך את אברהם בכל . כמו וחס אטי כניען : (ב) שים כאי דרך תחת ירכי . וכן ביוסף כשנשבע ליעקב ברית ושבוע
 של בן יעבד לאדוניו כך היתה שדומה ענין השעבוד וכן כתוב בן יעבד אב . ועבד אדוני . אבל תקיעת כף אל כף או כריתות ברית
 דבר לשנים ולעבור בין בתריו מנזים כשאר בני אדם : (ג) כי אל ארצי . ולא לאותם שאינם קרובי אל למוולדתי שבארצי תלך :
 הכסב אטיב את כרך . אל ארץ אבותיך . ואע"פ שרעו של אברהם לא היה שם קורא אותו השכה הואיל והיה אברהם שם : (ד) ה' אלהי
 השמים . שהביאני כאן ונתן לורעו זאת הארץ ידעתי שאינו רוצה שירקק ורעו ונכאן שא"פ מה לו להק"ה להביאני כאן לפיכך יודע אטי
 שישלח מלאכו להלכות דרכי לקיים לי מכתבתו על הדבר הזה על התנאי שפ' לו אברהם : (ה) וכל טוב אדניו . קאנשים המזכרים
 של בית אברהם הוא שנאמר לפניו והאנשים אשר עמו : (ו) ויברך הגמלים . שכי בחינים יש לגמל זה על גבו זה ודרך להכריפו פעמים
 קורס

מכלל יופי

בארצו . וסימן שנותח בקרב הארץ :
 (ה) ההשב אטיב . אמר כן בעבור אברהם שיא משם כמו
 ודור רביעי ישובו הנה כי דור שיא מנזרים לא
 פא יוארץ כניען כדרך שיתכן לומר עליו משום אבל נאמר על אבותם
 שכלו משם :
 (ו) הישומר כל השמר ולעיל לשון שנייה ואשר הוא נולדע
 לשון שנייה כמו השמר והשקט כשם שקט
 הוא על שנייה :
 (ז) שלא השיב . באה המלה
 (פ) השיב . שלא השיב : (ז) (וכל טוב) . באה המלה

ו"מ כי העבד כאשר נשבע מוץ
 הלך מעצמו ולקח גמלים כי כל
 טוב אדוניו היה בידו לקחת ממונו
 כרצונו כמ"ש הנושל ככל אשר
 לו : ורש"י כתב שטר מתנה
 שכתב לו כל אשר לו כדי שיקפלו
 לשלוח לו כסם :

הזאת על דרך הפלגת הרבוי
 ובפירוש רוב טוב כמו
 כראשית מל (וכל הארץ
 באומצרימה) רוצה לומר
 מכסף וזהו ומרגליות כפי
 להראותה עושר אברהם
 להטות לבבם אליו (בידו)
 ברשותו : (יב) הקרה נא
 לפני . זמן לפני פני
 שאומר

אברהם הקרה גא לפני היום ועשה חסד
 עם אדני אברהם : יג הגר אנכי נצב
 על-עין המים ובנות אנשני העיר וצאת
 לשאב מים : יד והנה הנער אשר אמר
 אליה הטיגא כדך ואשתה ואמרה שתה
 וגם-גמליך אשקה אתה הכחת לעבדתך
 ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם-
 ט אדני : טו ויהי-הוא טרם כלה לדבר
 והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל
 בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם וכנה
 על-שכמה : טז והנער טבת מראה
 מאד בתולח ואיש לא ידעה ותרד העינה
 וחמלא בדה ותעל : יז וירץ העבד
 לקראתה ויאמר הנמיאיני גא מעט-מים
 מכדך : יח ותאמר שרה אדני ותמהר
 ותרד בדה על-ידה ותשקהו : יט ותכל
 להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד
 אם-כלו לשותת : כ ותמהר ותער בדה
 אל-השקת ותרץ עוד אל הבאר לשאב
 ותשאב לכל-גמליו : כא והאיש משתאה
 לה מתריש לבעת ההצליח ויהוה דרבו-אם-

הנערה קרי

והנערה קרי

לא

רשי

זמין-כען קדמי וימא דין ועיבד-טיבו עם
 רבוני אברהם : יג הא אנא קאים על-
 עינא דמיא ובנת אנשא קרתא נפקן לממלי-
 מיא : יד ותהי עולימתא דאימר לה
 ארכיני-כען קולתיך ואשתי ותימר אשת
 ואף נמלך אשקי ותה זמינה לעבדך ליצחק
 ובא אידע ארי-עבדת טיבו עם-רבוני :
 טו ותהו-הוא ערלא שיצי למללא ותא
 רבקה נפקת דאתילדת לבתואל בר-מלכא
 אתת נחור אחוהי דאברהם וקולתה על-
 כתפה : טז ועולימתא שפירת חיזולתדא
 בתולתא וגבר לא ידעה ונחתת לעינא
 ומלת קולתא וסליקת : יז ורהט עבדא
 לקדמותה ואמר אשקיני כען זגר-מיא
 מקולתיך : יח נאמרת אשת רבוני ואותיאת
 ואחיתת קולתא על-ידה ואשקתיה :
 יט ושיציאת לאשקויתיה נאמרת אף
 לגמךך אמלי עד דיספקון למשתי :
 ואוחיאת ונפצת קולתא לבית-שקיא ורהטת
 עוד לבירא ולמימלי ומלת לכל-גמלוהי :
 כא ונבכרא שהי בה-מסתכל שתיק למידע

האצלח

(יד) אורחה הוכחת . ראוי' היא לו שתהא נומלת חסדים וכדאי ליכנס כתיבו של אברהם ולזון הוכחת ביררת
 אשכום"ט כל"עו : ובה אדע . לשון תמנה הודע לי כה : כי עשית חסד . אם תהיה מוספתו והוגנת לו אדע
 כי עשית חסד : (טו) בחולרה . מוקוס כתוליס : (ב"ר) ואיש לא ידעה . שלא כדרכה לפי סכנות הנכרים היו
 משמרות מוקוס כתוליסן ומפקירות עזמן מוקוס אחר העיד עליו סקויה מכל : (יז) וירץ העבד לקראתה . לפי שראה
 מעלו המים לקראתה (ב"ר) : הגומיאני נא . לשון גמיעה הו"ל"ר כל"עו : (יח) ותרד בדה . מעל שכמה :
 (יט) עד אם-כלו . הרי אם מושם כלשון אשר אם כלו די סמוקן שז היא גמר סתיית כשסתודי סמוקן : (כ) ורהער . לשון
 נפילה והרכה"ש כלשון משנה המערה מכלי אל כלי וכמקרא יסלודומה (ההלים קמא) אל תער כפשי (ישעיה נג) אשר הערה למות
 כפשו : שוקת . אכן חלולה שזותים כה הנמלים : (כא) משה-אה . לשון שאיה כמון שזוערים . תשאה חממה : משהאה .
 נשתומם ומתכהל על שראה דברו קרוב להלליח אכל אינו יודע אם משפעת אברהם היא אם לאו . ואל תתמה כת"ו של משתאה שאין לך
 תיבה

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

סד

מתקנא קרמי ויקנא ועיבר טיכוי עם רבני אבדקם : יג דא אנא קאי על עינא דמיא ויבנתהון דאנשי קרמא נפקו למקלי כווי : יד ותהוי ריבא דאיבר לה ארביני דרון לגיניך ואישמי ותימר שמי וארף גמליד אשמי ידה ובינתהא במולא לעבדך ליצחק ובה אינדע ארום עבדת טיבר עם רבני : טו ותהו בשעא קלילא הוא עד דרון לא פסק למקלא וקא רבקה נפקת דאמילידא לבתואל בר מלכה אנתימיה דנחור אחוי דאבדקם ולגינתא על פתקא : טז וריבא שפירא למותמי לתדא בתיקמא ויבר לא ידעה במישבכה ונתת לעינא ומלרת לגנתא ומלוקת :

ירושלמי

ווקוית וצחנת סרבייה לגו שקיא ומלת ואשקת לבל גמלויה :

למישמי : כ ואוחיצת ורוקעת לגנתא למורביית בית שקתי ורקשת חוב לבירא לממלי ומלת לבל גמלוי : כא ונברא

הה

רשיי

תיבה שמתל יסודה שי' ומדברת כלשון אמתפעל שאין תי' ומפרידה בין שתי אותיות של עקר היסוד כגון משתאה משתלל מנורת שולל וישתומם מנורת שמויה (ביבה ו) וישתמר חקית עמרי מנורת ויסמר חף כלן משתאה מנורת משתה וכשם שאתה מונח לשון משומם בלדס נכהלונאלס וכעל ומשכות כמו (איוב יח) על ויונו נשמו אחרונים (ירמיה ב) שמו שמים (דניאל ד) אשתומם כשעה מלא כך תפישלשון שאייה בלדס כהול וכעל ומשכות . ואונקלוס תרגום לשון שהיה וגברא שהי כובא ועומד כמקום אחד לרשות הכנלית ה' דרכו ואין לתרגום שתי שהרי אינו לשון שתייה שאין חלף נופלת כלשון שתייה (ו) : משהאח לה : משתומם אליה כמו בראשית ב

באר רחובות דקדוקי רשיי

ארם (אין גלענין) נהרים (כווישן כווייח כעך) : (ז) ברנבו המדקדקים שלשון הרופעל מורה שפעל אדם פעולת עצמו ככונה גדולה וסימנו תי' נוספת כראש השורש כזה הרופעל אכן בלשון יקרה שאות ראשונה מן השורש היא שי' או תיקדם השי' קודם הת' וי' סימן הרופעל כמו משרתארה מנורת שיהיה משרתומם מנורת שממה וכו' והנה אליביה דר' שיתיה מן משהאח השורש שאה אל' כמנע השורש והת' שהיה אחר הש' אין היא ללשון הרופעל משהאח (עיר ונארויך מטחרק דער שרעקין אונ' וואונדרן) . ומה שכתב ואונקלוס תרגום לשון שהי (דער מולן האטייך גווימט) רבה לומר לדעת האונקלוס כמלת משרתאח הוא השורש שהיה כשתייה' אין והח' לף היא תמורת ה' אונס אליביה דאונקלוס הת' יו' שאחר הש' אין היא לסימן התפעל ולא כה' רש' לסתור דכרי האונקלוס אלא רבה לומר נוכל גם כן לומר כדעת האונקלוס . ומה שכתב עוד ואין לתרגם שתי וכו' כזה עקסה

רשב"ם

קודם שישתה מפני גובהו והוא שארו חכמים בשחיטת חולין וכגו' כגמל ניכר : (יד) אותה הוכחת . כלומר אותה שהוכחת ליצחק היא תאמר לי כן ולא אשה אחרת שלא הוכחתה : (טו) ואיש לא ידעה . אפי' מעשה מידודין : כי למועה היתה : (טז) גם לגמליך אשחם . הכין שיימן לזהק"מה שביקש . (כ) ותער . כמעות ערה . כמעות כל ותכלה מנורת וקיר ערה מנן : השוקת . מלשון וישק לאן לכן מס דבר כמו בושת מלשון גס כוש לאיבושו : (כא) והאיש משתאה . מלשון משתה שמויה . והתי' וכו' תי' כי שתכחמן שבת . וישתמר חוקת עומר מלשון שמר . כלומר משתומם ומשכב על שמתרבו זאת הנערה : והמפרש לשון שתייה איש אשר מפני שהאל' ק' שבו לא תהיה כלשון שתייה . ועוד שלא אמרה לו רבקה שהשקות את גמליו עד לאמר שתייתו ואו התחיל להיות משכב ותוא : ויקח

מכלל יופי

שאומר ויהיה לי סימן כי עשית הסדעם ארוני . (יד) (והיה הנערה) . בא לנקבה כלשון זכר ור' ל שיהיה לשון זה נופל על זה אלא יש בו דבר נסתר נופל וסמך הכתוב על המכין כהיות הדבר ההוא מוכן כלשון הויה יבא זה ברוב ורועה בו על ענין וכן כראשית כד והיה העלמרה : (הוכחת זמנת) : (טו) (טרם) . ענינו קדם : (יו) : (הגמליאני) . השקיני : (יט) (ותכל) . ענין השלמה : (עד אם כלו) . אם כמקום אשר כלומר עד אשר יכלו לשנות : (כ) (ותער) ענין ששיכה ויציקה : (אל השקת מקום שמשקים בו הבהמות נקראו) . והתי' תמורת הא למד הפעל . והיה דינו עם ההא שיקה בפלס תועה וכשהומרה ההא כתי' הושבה המלה מלעיל כמו ישעיה לב עטרה וקברה ונקרת : (כא) (משתאה) : ענין חמה

קא : כב ויהי כאשר כלו הנמלים לשמות
 ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני
 צמידים על-ידיה עשרה זהב משקלם :
 כג ויאמר בת-מי את הנדי נא לי הוש
 בית-אביך מקום לגו ללון : כד ותאמר
 אליו בת-בתואל אנכי בן-מלכה אשר
 ילדה לנחור : כה ותאמר אליו גם-תבן
 גם-מספוא רב עמנו גם-מקום ללון : כו
 רביעי ויקח האיש וישתחו ליהוה : כז ויאמר
 ש ברוד יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא
 עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך
 נתני יהוה בירת אחי אדני : כח ותרץ
 הנערה קרי ותגד לבית אמה בדברים האלה :
 כט ולרבקה אחושמו לבן וירץ לבן אל-
 האיש החוצה אליהעין : ל ויהי בראת
 את-הנזם ואת-הצמידים על-ידי אחתו
 וכשמעו את-דברי רבקה אחתו לאמר
 כה-דבר אלי האיש ונבא אל-האיש והנה
 עמד על-הנמלים על-העין : לא ויאמר
 בוא

האצלח יי אורחיה אם-לא : כב והנה
 כד ספיקו גמליא למשתי ונסיבנבראקדשא
 דדהבא תקלא מתקליה ותרון שירין על-
 ידהא מתקל-עשר סלעין דדהבא מתקלהון :
 כג ויאמר בת-מאן את חוי קען לי האית
 בבית-אבוה אטר כשר-לנא למבת :
 כד ויאמרת ליה בת-בתואל אנא בר-
 מלכה דילידת לנחור : כה ויאמרת ליה
 אף-תבנא אף-בסתא סני-עמנא אף-אתר-
 כשר למבת : כז ויאמר ברוך יי אלהיה דריבונ
 יי : כח ויאמר ברוך יי אלהיה דריבונ
 אברהם די לא-מנע טיבותיה וקושטיה מן
 רבוני אנא באורח תקנא דברני יי בירת
 אחוהי דרבוני : כח ויהטת עולומתא
 וחויאת לבית אמה כפתנמיא האילין :
 כט ולרבקה אחא ושמה לבן ויהטלבן
 לנת-נברא לבנא לעינא : ל והנה כד-
 תנא נת-קדשא ונת-שיריא על-ידיאחתיה
 וכד-שמע נת-פתנמי רבקה אחתיה למימר
 ברוך-מליל עמי ונברא ואתא לנת-נברא
 והא קאים עליו-גמליא על-עינא : לא

ברא

רשי

(בראשית כ) אחרי ליאחי הוא וכמו (שם כז) אחי המקום לאתו : (כב) בקע . רמז לשקלי ישראל בקע לנגלת : ושני
 צמידים . רמז לשני לוחות מצוות : עשרה זהב משקלם . רמז לעשרת הדברות סתן : (כג) ויאמר בת מואת .
 לאחר סתן להשאלה למי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהלכה הק"ה דרכו : ללון . לילה אחת . לון סס דבר וזוהי חמה
 ללון כמנה לינות (ו) : (כד) בת בתואל . הסיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון : (כה) טכפנא . כל מחל הנמלים קרוי מספוא
 כגון תבן ושעורים : (כו) בדרך . דרך המועד דרך הישר באותו דרך שהיית לך . אצל כל בני"ת ולכו"ד וז"ל העשמיים בראש
 התיבה ונקודים כפתח מודכרים בדבר הסגור סוכר כב' במקום אחר או שהיא סוכר ויכר באינו הוא מדבר (ח) : (כח) לבית
 אמה . דרך הגשים היתה להיופ לבן בית ליטב בו לחלאכתו ואין רבת מנדת אלא לאמה : (כט) וירץ . למהרן ועלמה דן
 ויהי כראות את הנזם אחר עשיר הוא זה ונתן עיניו כמעון : (ל) על הגמלים . לשמרון כמנהוגו הוא עומד עליהם לשמס : (לא) פניתי
 הבית

הורה ממתין לה ששחיק למרע האעלה יי ארחה אין לא : כב ויהוה כד קפיקו וקליא לממלי ונסיב
 גברא קדישא דרבקה ורבסמוא מתקליה קביל דרבסמוא לגלגלמא דאיטמוסין בנהא למיתפל לעובדת משכנא וחרין שירין
 יתב על ידקא מתקל עשר פלעין דרבקה סכום מתקלהו קבל חרין לחמא דבתיבין בהו עשרתי דבנא : כג ואמר
 ברת מאן את בני דרון לי האית בית אבוך אתר כשר לנא למכת : כד ואמרת ליה ברת בתוצל אנא בר מלכה
 דילדת לנחור : כה ותנת למימר ליה אוף תקנא אוף אספקמא סני עמנא אוף אתר כשר למכת : כו ונתן
 גברא וסגיה קדם יי דומין קדמוי אמתא מהנא : כז ואמר קריה שקמא ביי אלהיה דרפוני אבךרדם די לא מנע
 מיברהיה וקשטיה מן רפוני אנא בזכותיה באובח בקנא דבני יי בית ואחוי דרפוני : כח ורהיטת דרבקה וחוי לבית
 אימיה כפתמא האילין : כט ולרבקה אחא וגי : ל ויהוה קרי חמא נת קדשא ונת שבייא על די אחתיה
 ובר שבעית פתגמי רבקה אחתיה למימר דרון מליל עמי גברא ואתא לנחור גברא והא קאי עלוי גמלייא על ענא :
 לא והשיב לכן דהיא אבךרדם ואמר על בתיבא ביי לקא אנת קאי בקרא ואנא שניית ביהא מפרל חנא נרבקאח

באר רחובות דקדוקי רש"י

נוקשה על ענא ועל האונקלים דמה לנו לומר דהת"י היא דמיון התפעל הלא עוב לנו לומר התיו היא אות שמים מן השורש שחה על
 זה קאמר רש"י שאין אל"ף טוב כלשון שתייה כדווקא פשוט שחה מדרך האל"ף להתחלף בה"א חבל בשורש שחה לא מנינו כשום
 נוקם שתחלף בה"א חבל"ף ולי המזכיר כראה חף דאמרוין וכשורש שחה גס כן תחלף בה"א חבל"ף מכל מקום אין סכרא לומר
 במלת משתאה כן דאם יסיה מלת נשתאה משורש שחה הוצרכנו לומר האל"ף היא תמורת ה"א והכ"ף דכסוף נוספת ומה לנו לזאת הלא טוב
 לנו לומר או כדעת רש"י או כדעת האונקלים דהתיו היא למיון החפעל והכ"ף דכסוף היא שרשית ודוק : (ז) רצוה לומר מלת
 לקין כחירקיה על משקל לשור ותינו שם דבר וכבר ידעת כשאין אל"ף השם דבר סימן פרכיו אי חינו כולל רק לשון יחיד וזו
 כיון רש"י לקין לינה אחת אבל מלת לרון כמלאכוס הוא על משקל לשור לקום והיינו לשון מקור וכבר כתבנו חזון פעל
 תוספת ט"ססס הרומ"ס (אכילמו לקינן פ' פנחס) דלשון מקור כולל מינע והרסה לזה כיון כש"ל לקין כמה לינות :
 (ח) מדהווי למיכתה בדרך הבית בשוא ויהי נשעויה דרך שיהיה חלף כתיב בדרך הבית בפחה ודגש תוך הדל"ת והיינו
 נקודת

רשב"ם

(בב) ויקח איש נוס וזכ"י לומר שאחר שחלף בת נוי את בתן לה כמו שכתב לפנינו בסיפור דסריוי חלף שלא להפסיק סדר דקדוק ותוספת
 דכריה לכן הקדים מעשה לתיבתה שכתן לה : כקע חצי שקל כמו כשה ידך על היס וכקעהו : (ג) ויקום לנו ללין ויקום לנו כתיב וקמה
 לנו לריבין ללין לבית לינה סס דכרה הוא כמו כי יהיה ריבין אנשים מן וירס כלבן : כין דין ללון סס דקר מן וילן סס כללה הוא
 חלל היא שאתה גס וקום ללון פירושה ללון גופני כמו לקום לשוב מעריעה וחלו חיו אורה גס וקום לכס כמו שאמרו סס וקום לנו היה
 לה לומר ללין כמו שאמרו סס שיהי עשמו גס וקום לכס ולמה לבית לינה חלל ללון חין לרין פירוש שהיו משמע ללון כזבני חסם וזה
 עיקר פשוטו למדקדק לשון הקודש : (כה) גס תכן שלא שאלת גס וקום ללון ששאלת דרך המקרא לכפול כמו סס לינסלך ויפתח

מכלל יופי

בנין הפעיל עומד בזה השרש והשאלה והמענה אחד הוא
 כי על לינת האנשים והגמלים שאל כי אין דרך ארץ שירינו
 אלה בלא אלה ועליהם ענתה ר"ן ויובל לומר האומר
 כי ללין פועל וצאכמו איפכך עדום ילינו מבלי לבוש
 רוצה לומר כי מקום להלין הגמלים שאלו הוא ענתה ר"ן
 ללון כיון להם יש מקום בבית אביה ללון (כה) (טספוא)
 הוא שם כלל למאכל תבואות קשעורים ושכולה שועל
 ושאר הדברים לבר מחבן ומה שאמרה גס כן הוא מדרג
 הלשון כמו כראשית ית גס אנתנו גס אהגם טפעו ופל
 אחד לרבנות על חברו : (כו) (אחיאדוני) הראשון בצרי
 החיית לשון רבים כי נחור אחיו ומלכה בת אחיו והאחרון
 בחירק לשון יחיד והענין אהה והסימן אהי (ודאש) :
 (ל) (על הגמלים) כמו כראשית מן ויבואו
 האנשים

בנא ברנן יהנה למה תעמול בהוץ ואנכי
 פנימי הבית ומקום לגמלים : לב ונבא
 האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן חבן
 ומספוא לגמלים ויניס לרחץ בגליו ורגליו
 וישם קר ^{וישם קר} ^{האיש אשר} אתו : לג וישם לפניו
 לאכל ויאמר לא אכל עד אס-דברתי
 דברי ויאמר דבר : לד ויאמר עבד
 אברהם אנכי : לה ויהיה ברכך את-
 אדני מאד ויגדל ויתן-לו צאן ובקר וכסף
 וזהב ועבדים ושפחה וגמלים וחמרים :
 לו ותלד שרה אשת אדני בן לאדני
 אחרי וקנתה ויתן-לו אר-כל-אשר-לו :
 לו וישבעני אדני לאמר לא תקח אשה
 לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב
 בארצו : לח אס-לא אר-בית-אבי
 תלך ואל-משפחתי ולקחת אשה לבני :
 לט ואמר אל-אדני אלי לא תלך האשה
 אחרי : מ ויאמר אלי יהוה אשר-
 התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך והצליח
 ברכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית
 אבי : מא או תנקה מאלתי כי תבוא אל-
 משפחתי ואס-לא יתנו לך והיית נקי
 מאלתי : מב ואבא היום אר-העין ואמר
 יהוה אלהי אדני אברהם אס-ישך-נא
 מצליח דרפי אשר אנכי הלך עליה :
 מג הנה אנכי נצב על-עין המים והיה
 העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה
 השקיני נא מעט מים מברך : מד ואמרת

אלה

בברא ואנא פניתי ביתא ואתר בשר לגמליא :
 לב ועאל נברא לביתא ושרא גמליא
 ויהב חיבנא וכיסתא לגמליא ומיאלאסחא
 רגלוהי ורגלי גובריא דעימיה : לג ושניו
 קדמוהי למוכל ואמר לא איכוך עד דאמליל
 פתגמי ואמר בוליל : לד ואמר עבדא
 דאברהם אנא : לה ויי בריך ות-רבוני
 לתרא ורבא ויהב-ליה צאן וחורין וכסף
 וזהב ועבדין זאמקון וגמלין וחמרין :
 לו וילידת שרה איתת רבוני בר לרבוני
 בתר דסיבת ויהב-ליה ית-כל דיליה :
 לו וקיים-עני רבוני למימר לא-תסב
 אתתא לברי מבנת כנענאי די אנא יתיב
 בארעהון : לח אלהן לבית-אבא תויל
 ולנרעיתו ותיסב אתתא לברי : לט ואמרית
 לרבוני מאים לא-תיתי אתתא בתרי :
 מ ואמר לי וי די-פלחית קדמוהי ישלח
 מלאכיה עמך ויצלח אורחק ותיסב איתתא
 לברי מורעיתי ומבית אבא : מא בכך-
 תהי זכאי ממומתי ארי תהך לנרעיתו ואס-
 לא יתנון לך ותהי זכאי ממומתי :
 מב ואתית יומא-דין לעינא ואמרית
 וי אלהיה דרבוני אברהם אס-אית כענך
 רענא קדמך לאצלקא אורחי די אנא אזיל
 עלה : מג הא אנא קאים על-עינא דמנא
 ויהא-עוני ומתא דתיפוק למימלי ואימר
 לה אשקיני-כען ועיר-מנא מקולתך :
 מד ותימר לי אף-את אשת

ואף

ואחר אתקפת לגמליא : (לב) ועל זכרא לפיתא ושרי זמני גמליא זיהב לגמא הקא ואפסקא לגמליא ומא
למשוגג קלוי וכלי גיבויא די עמיה : (לג) וסדרו קימיה למיבול פבשי ליה דכיה סמא דקטול ואחמיש ביה ואמר
לא איבול עד דאמיל פתגמי ואמר מליל : (לד) ואמר זכרא דאברהם אבא : (לה) ווי ברך ית רבויי לחנא
ורכא ויהב ליה עאן ורנרוין וכספא ונתבא ועקרין ואקרו ונמלוין וסטרין : (לו) גילדת שרה איתת רבויי בר לרבויי
במה דסיפת ויהב ליה ית פל דילת : (לז) ואומי יתי רבויי למיבול לא תסב איתתא דכרי מבנת כנענא דאנא ותיב
בארעהון : (לח) אלתו לבית אבא חיל ורנחוסו ותסב איתא לבני : (לט) ואמריית לרבויי באים לא תיהי איתתא
בתרי : (מ) ואמר לי יי דלחיה קימיו ונמיו מלצביה עקב בצלח ארחה ותסב איתתא לבני כן יחמי ורנחוסת ביה
איבא : (מא) כן מודכי ממומתי איז היעול לבית יחסי וציו לא ינתנו לך ותמי וצאי ממומתי : (מב) ואחיה
ימנא לענא ואמריית יי אלהיה דרבויי ואברהם און איתך ברוך מצלח ארתי דאנא אויל עלה : (מג) הא אגא קאי
ער ענא דמא ותמי ריבא דתישוק למימלי ואמר לה אשקוני דגון חליל מני כן לגייתוך : (מד) ומימר לי אוף

אגרי רש"י

הבית מעבודת אלילים (ב"ר) : (לב) ויפתח התירומם שלהם שהיה שותף את פיהם שלא ירעו בדרך כשדות אחרים
(ב"ר) : (לג) עראם דברתי הרי אם משמש כלשון אש וכלשון כי כמו (בראשית מט) עד כי יכא טילה ו"ש חו"ל כי משמש כד'
לשונות והאחדיו והוא חס (ט) : (לו) ויתן לו את כל אשר לו מטר המתנה הראה להם : (לז) לא הקה אשה לבני מבנות
הכנעני אס לא תלך תחילה אל בית אבי ולא תחכה ללכת אחריו : (לט) אולי לא תלך האשה אלי כתיב בת היתה לו
לחניעור ויהי מחור לנזוא עילה שיאמר לו אברהם למנות אליו להשיאו כתיב אחר לו אברהם כתיב ארוך ואתה ארוך ואין ארוך יודק
ככרוך : (מב) ואבא היום היום יאלתי היום כתיב מלאן שקפה לו הארץ (ב"ר) אמר רבי אחא יפה שיתן של עבדי אבות לפני
המקום מתורתן של בני שהיפרשה של אליעזר כפולה בתורה ודרכה גופי תורה לא נתנו אלא כרמיזה : (מד) גמא אתה גם
לרבות

באר רחובות דקדוקי רש"י

נקודת הידיעה על כורחך מורה הידיעה דרך המוטן דרך הישר (דבר רעכט וועג) : (ט) משום דמלת אם משמעת על כרוכ
על הספיקא כמו אם בחוקתי תלכו דלא יתכן כאן כי דעת אליעזר היתה על הודאי כי לא רצה לחכול עד שכוואי דיכר דכרו
לכן קחמר רש"י אם משמש כלשון אש ורצה לומר מלת אם בכלן משמש על הודאי כמו מלת אש וכן אם כסף תלוה עמי וכן אמר
אליעזר לא חכול עד אם דכרתי דכרו (איך ווער ניט עסקן ביו איך ווער גויט ערשט גירעט האכן מיינירוד) : (יב) רבה שמסיים
רש"י והאחד אי והוא במקום אם משום דמלת רש"י טוב אמרתי אי ומלת אם תרועימינא ין לפיזה קשה על חכמינו"ל הויליהו
למימר עלת כי משמעת לחמשה לשונות לכן קחמר והאחד אי הוא במקום אם לפיזה שפיר קחמרי רבנן כי משמעת לר' לשונות אי
דלשא

רשב"ם

(לב) ויפתח כמו אלהית חוגר כופתה התיר חבישתם : (לג) עראם דכרתי דכרי אחרי שראה שהסכים הקב"ה על ידו
לא היה לו להתעסק בחיבה ושתיה תחילה : (לה) כרך את אדוני לכן הקדים למעלה כרך את אברהם ככל ויגדל וכל אנשי המלכות היו
תפנים להודונו עמו חן אינו חפץ : (לו) ויתן לו את כל אשר לו לא יחלקו אחיו עמו : (מ) ישלח מלאכו יודע אני שיתנו לך
(מז) ואמר ה' אלהי אדוני אברהם וגו' כל אריות הדברים להודיעם שמלת הקב"ה היא דכר :

ברך

מכלל יופי

ואנשיהם על הנשים : (לב) (ויפתח) ענין הרורו שהוא קרוב לענין הפתירה (וישם) כרוכ ויישם
כמ"ש שמוע כה ויתן וכן כראשיניש ויישם בארון ושרשו יישם וקרי ווישם מכנין הפעל הוישם לפניו לאכול ע"י
נערו הבית : (עדאם דכרתי) במקום אשר עד שאובר (לט) אלהי הפרו וויש בו דרש והאמת כי הוא ספר להם
הדברים כלם כאשר היו ולא נוכל לתת טעם לכל התפרים

סרסא

אלי ונס-אתה שחה וגם לגמליך אשאב
 הוא האשה אשר-הבית יהיה לבן-אדני :
 מה אני טרם אכלה לדבר אל-לבי והנה
 רבקה יצאה וכדה על-שכמה ותרד העינה
 ותשאב ואמר אליה רישקני נא : מו
 ותמהר ותרד כדה מעליה ותאמר שחה
 וגם-גמליך אשקה ואשה וגם-הגמלים
 השקתה : מז ואשאל אתה ואמר ברת-
 פני את ותאמר בת-בתואל בן-נחור אשר
 ילדה-לו מלקה ואשם הכוזב על-אפה
 והצמידים על-ידיה : מח ואקד ואשתחווה
 ליהוה ואברך את-יהוה אלהי-אדני אברהם
 אשר הנחני בדרך אמרת לקחת את-בת-
 אחי אדני לבנו : מט ועמה אס-ישכם
 עשים חסד ואמת את-אדני הנידו ליואם-
 לא הנידו לי ואפנה על-ימין או על-
 שמאל : נ ויעזל בן ובתואל ויאמרו מיהוה
 יצא הדבר לא נוכח דבר אליך בע-או
 טוב : נא הנה רבקה לפניך קח ולך יתני
 אשה לבן-אדניך כאשר דבר יהוה :
 נב ויהי כאשר שמע עבד אברהם את-
 דברי-הם וישתחו ארצה ליהוה :
 נג ויוצא העבד כלי-כסף וכלי זהב ובגדים
 ונתן לרבקה ומנגנת נתן לאחיה ולאמה :
 נד ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר-
 עמו ויל-ינו ויקומו בבקר ויאמר שלחני
 הנערה קרי לאדני : נה ויאמר אחיה ואמה תשב הבער
 אפני ימים או עשור אחד תלך :
 ויאמר

ת.
המישי

עמנא

עמנא

אנת שתי אוף לגמלך אמליהו אנתחא דזמיוןי במולא לבר רבנו : מזה אנת עד לא פסקית למללא עם הרוריו לבי וזה
 רבקה נפקת ורגינתא על בתפא ונחתת לעינא רבולת ואמרת לה אשקני דרו : מו ואחיצת ואחיצת לגינתה מינה ואמרת
 שתי וארף גמליך אשקני ושתימי וארף גמליי אשקני : מו ושאלת יתה ואמרת ברת מאן אנת ואמרת ברת בתואל בתהור
 דיליבת ליה מלכה ושית קדשא על אפה ושירא על ידחא : מו ונחנית וסגידית קדם : ובריות נח : אלהיה דרבנו
 אברהם דרבני בארבע קשוט למיסב נח ברת אחוי דרבנו לבריה : מט וברון אין איתכון עבדון טיבר וקשוט עם
 רבנו סגו לי ואין לא סגו לי ואיפני על דרוקא או על ציפונא : נ ואתיב לבן ובתואל ואמר מן קדם : נפק
 פתקא דרבקה איתקבת לוצחק אנו לא ניכול למללא לד ביש או טב : נא וזה רבקה קומך דבר ואיזיל ורתי
 איתא לבר רבונך קמא דמליל : נב והוה כד וגו : נג והנפק עבדא מניו דבספ רבניו דתב ולברישין ויהב
 לרבקה ודורוניו יתב לאחורא וליקמה : נד ואכלרו ושתו הוא וניקרא דעמיה ורתו וקמו בצפרא ונאמר שדרוני
 לרבנו : נה ועל בתו מסללון בקמשיא בתואל הנה אביל משהוא מבשילא ואשכחוניו בקריצתא וזה מיר

ואבר

רשיי

אנשים שעמו : הוכיח . בירר והודיע וכן כל הוכחה שבקרא כבוד דבר : (מה) טרם אכלה . טרם שאני מכלה וכן
 כל לשון הוה פעמים שהיא מדבר כלשון עבר כמו טרם כליתי ופעמים שמדבר כלשון עתיד כמו (איוב א) כי אמר הרילשון עבר ככה
 יעשה חיוב הרילשון עתיד ופי' שניהם ל' הוה כי חומר היה חיוב אולי חטאוכני וגו' והיקעושה כך (י) : (מו) ואשאל ואשים . שנה הסדר
 שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל אלא שלא יתפסוהו בדבריו ויאמרו והיאך תת לה ועדיין חיבך יודע מי היא : (מט) על ימין . מכנות
 ישמעאל : על שמאל . מכנות לוט שהיה נשאל שמאלו של אברהם כ"ר : (נ) ויען לבן ובתואל . רשע סיהוקסן להשיב לפני חביו .
 לא נוכל דבר אליך . למאן בדברה לא ע"י תשובת דבר רע ולא ע"י תשובת דבר הנון וכיכר לפי שמה' יא הדבר לפי דברין שוינה לך :
 (כ"ר) (גב) וישתחו ארצה . מלכא שמודיס על כסורה טובה : (גו) ומגדנות . לשון מגדים שהכית עמו מיני פירות של א"י : (גד) וילינו .
 כל לניה שבקרא לנית לילה אחד : (גה) ויאמר אחיה ואמה . וקתואל היכן היה הוא רונה לעכב וכל מלאך והעיתו : ימים .
 שנה

באר רחובות דקדוסי רשיי

דלמא אלא דהא : (י) דקשה לר"ש והלא כאשר באה רבקה אל העין כבר דיכר אליעזר אל לבן והיאך יתכן מלת האכלה היינו לשון
 עתיד על זה קאמר רש"י טרם שאני מוכרה והוא לשון הורה וילנה לומר מדרך המקרא כאשר רונה ר' דפר כלשון הוה לוי תחליפנו
 המקרא לפעמים כלשון עבר כמו כי אמר חיוב ולפעמים כלשון עתיד כמו ככה יעשה חיוב (וכפ' וילא כד"ה וילגלו כתב רש"י הטעם לפני
 שכל דבר ההורה כבר היה ועתיד להיות לפיכך יתכן לדבר כלשון הוה לשון עבר או לשון עתיד) וכן כאלו כתיב טרם שאני מכלה והיינו
 לשון

רשב"ם

(מת) בדרך אחת שנאמרו דכריהק"ם לעשות חסד לאכרהם ולכס : (מט) על ימין או שלשמאל . על שאר קרובים שיש לאדוני
 (כ) לא נוכל דבר אליך רע או טוב . לא הסתירה ולא הכנין תלוי ברגוניו כי על כרחינו רונים ולא רונים כי הקכ"ה עשה שהיכולת בידו :
 (כג) כלי כסף וכלי זהב . תכשיטי נשים של כסף וזהב כדכתיב איש אשר מצא כלי כסף וכלי זהב ושילמות אנצדה וגו' וכפי כושאלה אשה
 משכנתה

מכלל יופי

(מט) חסד ולמת : חסד דבר שלינותיו וחמת קיום
 חסד וכן תתן חמת ליעקב חסד לאכרהם כי מה
 שהיה חסד לאכרהם הוא חמת ליעקב וחיוב לקיימו מצד היעוד :
 (על ימין או על שמאל) תאר כלומר על צד ימין או על צד
 שמאל . (נג) ומגדנות . המלה הזאת לפי מקומה
 כוללות הדבר המשובח והמעולה בין בכלום בין בפירות
 בין בבגדים : (ומגדנות) אם הכנס שרשית יהיה האחד
 מןן ומשקלו אלקנות שהאחד אלקון וי"א כי המ"ם נוספת
 ורואה בפלס משמרות קושקנור

ובשרשים הביאו בשרש מגד : (גה) (ויאמר אחיה ואמה) :
 ספור הפעולה על הדבק בה וכן במדבר יב ור' דבר מריב
 ואהרן אסתר ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי
 היהודי : (ימים) פי' שנה ונקרא השנה ימים כי לא השריב
 לנו השנה כי אם ביום שלם לא במקצה היום ואע"פ שענינו
 שנה הוא לשון רבים כי משפטו ימים שלמים והם ימי השנה
 ששלמו ימי תקופת השמש במסכתו והוא חזור תלילה
 לפיכך קורא השנה ימים סתם : ופי' (או עשור) תואר לומן
 והוא כולל כל מספר ימים או תדשים או שנים וכו' ר"ל
 עשרה 33 לג

לגער קרי

נו ויאמר אלהם אל-תאחרו אתי ויהנה
 הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני : נו
 ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את-פיה :
 נח ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי
 עם-האיש הזה ותאמר אלך : נט וישלחו
 את-רבקה אחתם ואת-מנקתה ואת-עבד
 אברהם ואת-אנשיו : ס ויברכו את-רבקה
 ויאמרו לה אהתנו את חיי לאלפי רבקה
 ויביש זרעך את שער שנאיו : סא ותקם
 רבקה ונערה-יה ותרכבנה על-הגמלים
 ותלכנה אחרי-האיש ויטח העבד את-רבקה
 וילך : סב ויצחק בא מבוא באר לחי
 ראי והוא יושב בארץ הנגב : סג ויצא
 יצחק לשוח בשדה לפניו ערב וישא
 עיניו וירא והמה גמלים באים : סד ותשא
 רבקה את-עיניה ותרא את-יצחק ותפל
 מעל הגמל : סה ותאמר אל-העבד מי-
 האיש הלזה קהלך בשדה לקראתנו ויאמר
 העבד

עמנא עידן בעידן או עסרא-ירחין בתר-
 בן תיזיל : נו ויאמר להון לא-תאחרון יתי
 וני אצלה אורחי שלחוני ואיהך לנת-רבוני :
 נח ויאמרו נקרי לעולמתא ונשמע מזה
 דהיא אמרה : נח וקרו לרבקה ויאמרו לה
 תיזילי עם-נקרא הדין ויאמרת איזיל :
 נט ושלחו ית-רבקה אחתהון וית-
 מנקתה וית-עבדא דאברהם וית-גבורתי :
 ס ובריכו ית-רבקה ויאמרו לה אחתנא
 את חיי לאלפין ולרבון וירחון בנייכי ית
 קרוי סנאיהון : סא וקמת רבקה ועולמתהא
 ורכיבא על-גמליא ואלת בתר נקרא ודבר
 עבדא ית-רבקה ואזל : סב ויצחק אתא
 במתוהי מבידא דמלאך-קיימא אתחוי-
 עלה והוא יתיב בארע דרומא : סג ונפק
 יצחק לצלאה בתקלא למפני רמשא ונקף
 עינוהי וקוא וקא וגמליא אתן : סד וקפת
 רבקה ית-עינהא וחת ית-יצחק ואת-רכיבתי
 מעל גמלא : סה ויאמרת לעבדא מאן-
 עבדא דיכי דמהלך בתקלא לקדמותנא ויאמר

עבדא הוא רבוני ונסיבת-גיפא ואת-בסיאת :

ואשתעי

דשי

סנה כמו (ויקרא כה) ימים תהיה גאולתו סך כותבין לכתולה זמן י"ב חדש לפרנס עזמה בתכשיטים (כתובת נו) : או עשור .
 י' חדשים וי"ב ימים נחש אין לך המוקשים לכך דבר מועט ואם לא תרצה תן לנו מדינה זוה : (נו) ונשאלה את-פיה . מלאך
 שאין עשיון את האשה אלא מדעתה (ב"ר) : (נח) והאמר אלך . מעשתי ואף אם אינכם רונים : (ס) את חיי לאלפי רבכה .
 חת' וזרעך תקבלו אותה כרעה שנאמר לאברהם כהר הנוריה הרבה ארכה את זרעך וגו' יח' רצון סיחא חותנו אורע מועך ולא מאשה אחרת :
 (סב) מבוא באר לחי רואי . שהלך להביא הגר לאברהם אביו שיאשה (ב"ר) : יושב בארץ הנגב . קרוה לאותו באר שנאמר וישב
 עמס אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור ושם הבאר היה שנאמר הנה בין קדש ובין כרד : (סג) לשוח (ב"ר) לשון תפלה כיוון
 (תהלים קב) ישכון שיחו : (סד) ותרא את-יצחק . ראתה אותה הדור ותואה (ס"ח ותעשה) מפניו (ב"ר) : ותפול . שמעיה
 עזמה לארץ כתרנוהו ואת-רכיבתי העתה עזמה לארץ ולא הנגיעה עד הקרקע כמו הטיגא כדך ארכיני ויש שנים וארכין לשון מוטת לארץ
 וזוהי לו (הה לים לו) כי יכול לא ועל כלומר חס יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע : (סה) והתכס ל' ותתפעל כמו ותקבר ותשכר (י"ח) :
 ויספר

ואמר אהיה ואיך תיב ריבא עיקמא יומי עתא קרא אז עשר ארתי וקמר קרין מידל : נו ואמר לחוס לא תעבכת
ומי בני אצלח ארתי אלנוימי ואזיל לרבוני : נו ואקרו גברי לריבא וגשמע מה דהיא אמרה : נח זקרו
לרבקה וגוי : נט ואלוויית רבקה אמתהום מה פדמונה בת עקרא דאבריהם ונת גוררוי : ס וברכו ונת
רבקה ואקרו לה עד קרון פניה אמתו וקרוי אפי אגלא וקתקבא לצדיקא יהי בעני דמועד יפקרו אלפיו דריקוון ונתתון
קנייני ית קרתי פנאיהום : סא וקמת רבקה ורבקה ורבכו על גמליא ואזלו במר גברא דבר עקרא ית רבקה
בבדיה וטויל והיקמא דאתקטעא ליה ארמא במיזליה לפרו אבס הקרוי אתקטעא ליה במימיה דפיקא מר אזיל
ריקיא מר נב : סב ויצחק הנה אתי כמי קדרשא
דשם ברא בעלגא דבריא דאתגלי עלוי מי בקים דקמי ולא
מתקמי והוא הנה יתיב בארבע דרוקא : סג ונפק
יצחק לצלגא באנפי קרא לעירוגי רבשא ונחף עינהי
נתקא והא גמליא אתון : סד ונקפת רבקה ית עיקרא
ונקמת ית יצחק ואתרבעת מעל גמליא : סה ונאמרת
לעקרא מן נקרא תרוור ויא וקטשיל בתקלא לקדמותהא ואמר עקרא היא רבוגי ונסיבת קרדיא ואיתעטיפת ביה :

ירושלמי

ויצחק הנה אתי מן ברת קדרשא דשם ברא לעקרא
דאיתגלית עלויהי שכינתיה בני והוא הנה שרי בארעא
דרוקא :

ונסיבת קרדיא ואתעצמזמרת ביה :

ואמר עקרא היא רבוגי ונסיבת קרדיא ואיתעטיפת ביה : והני

באר רחובות דקדוקי רש"י

לשון הוה (איער איך מולפנדט לו רידן) : (יא) כי היכל ללא תטעה למימרת פת"י אגליהם כמלת דתריבס היא לית ראשונה מן השורש
נשרטו חכס וכאמת לא מנינו שורש זה בכל המקרא לכן קאמר רש"י לשון ותפעל ורצה לומר כמלת והתבס הוא השורש כסה ונחפרה
פה"א דכסוף השורש כדן כל שורש סמופה ה"א ותי"ו אגליהם לשון הפעל ותי"ו ראשונה נסתר לניתיד הנקבה והו"ו"ו להיוסף והתבס
(יא) היאט ורך ועלסקן בדעקט) ועיין פרשת נח כד"ה ויתגלל : (ועה שמכתיב רש"י ראית עומלות ותקבר ותשכר ללפוס רכטל איך
דומות

רש"י

משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב וזמלות ושמש על גביים ועל כותים : (ט) זה הללית דרכי איך הקט"ה רוצה סיהא איחור
כדבר שאין זה עקר הלכה אם יתעכב : (ז) כקרא לנערה - אם תרצה להתעכב מימי או עשור כדרכי או למיד ליד כדכריך - דרך ארץ
הוא כן כלומר אי"פ שהק"כ סוף בזיות זה אעפ"כ אחרי (לנו) התלמי מידעם הליטה הוא אע"פ חרס אחר לחצר ימים או עשור
שמונה הוא כיון שנינו כותים לכתולה סניס עשר חדש לפיכך את עמיה : (ב) ותאמר חלך - איני חושש להתעכב כשכיל קשוי עלמי :
(ס) את ה"י לחלמי רבכה וירש ורעך - ומקד ילאו איתם הכנים סלחורבהם כשעת עקידה וירש ורעך את שער אויביו - זה פיתום ר"י וסוף
בר שמעון קרא : (סג) ויצחק בא תבא - כיון באכה פדומה - ויצחק כמותו היום שבה העבד כאינכאכה של באר למירתי שהרי יצחק
יושב בארץ הנגב שש באר למירתי כדכתיב על העין בדרך שור - וכתיב ויבטע עמס אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור ולפי שכל
עמס כיום ההוא ולא היה יודע מה היו עושים מעלים שלו שהיו נוסעים גמות ופרדסים : (סד) ויאל יצחק לשות בשדה - כדכתיב וכל שית
השדה - כלומר לשעת חילנות ולראות ענייני פועליו ואז כהיותו בשדה ראה גמלים באים והלך לקראתם לראות אם הם גמלי אביו שהולך
העבד : (סה) ותפול מעל הגמל - לנניעות לפי שהיתה רוכבת כיון איש עשוס כיעתא דגמולא כדמפרש כפסחים : (סו) הלזה -

מרחוק

מכלל יופי

עשרה חדשים - ובפירושו און כן שמתיר בעשור לחודש
כיהוא האר ליום העשירי מן החדש (נו) (אתפיר) :
גשאלנה מה האמר כמו והושט זאת פיה' לא שאר -
(וישלחו) לשון לזנה והוא עם ענין שליחה ענין אחד -
(ס) (ה"י) הוא בשוא פתח (לא לפירבבה) אלפים שיגיעו
לרבכה שהוא עשרה אלפים ויותר אלא שרבכה הוא החשבון
הגדול - ובמכלל לא לפירבבה סומן המספר על המספר
ודועה לומר ר"א ר"פ
ולרבבור : (א) את שער (סא) וילך פתוח ואם
שונאייו) פירשוהו : כוא סוף
(סב) (מבוא) מקור : פסק ולא נקיון כי בתמלה היה

האהלה

סו ואשתעי עבדא ליצחק ית-כל-פתגמא
 דעבד : סו ואעלת יצחק למשכנא ותוא
 והא-תקנין עובדהא בעובדי שרה אמיה
 ונסיב ית-רבקה והנחיליה לאינתו ורחמיה
 ואתנחם יצחק בשר דמיתת אמיה : א ואוסוף
 אברהם ונסיב אתהא ושמה קטורה :
 ב וילדת ליה ית-זמרון וית-יקשן וית-
 מדן וית-מדן וית-ישבק וית-שוח :
 ג ויקשן אוליד ית-שבא וית-דדן ובני דדן
 הוו למשירקין ולשכונין ולנננין : ד ובני
 מדן עיפא ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה
 כל-אילין בני קטורה : ה ויהב אברהם
 ית-כל-די-ליה ליצחק : ו ולבני לחינתא
 די לאברהם יהב אברהם מתנן ושלחינן
 מעל יצחק בריה בעוד-דהוא קיים קידומא
 דארע מדינתא : ז ואילין יומי שגיתי
 אברהם דתיא מאה ושבעין וחמש שנין :
 ח ואתנגיד ומית אברהם בסיבו שבא
 סיב ושבע-יומין ואתכניש לעמיה :
 ט וקברו יתיה יצחק וישמעאל בנוהי
 במקרת כפילתא בחקל עפרון בר-צוחר

העבד הוא אדני ותקח הצעיר ותתקם :
 סו ויספר העבד ליצחק את כל-הדברים
 אשר עשה : סו ויבאה יצחק האהלה
 שרה אמו ויקח את רבקה ותהילו לאשה
 ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו : פ
כה א ויסף אברהם ויקח אשה ושמה
 קטורה : ב ותלד לו את-זמרון ואת-יקשן
 ואת-מדן ואת-מדן ואת-ישבק ואת-
 שוח : ג ויקשן ילד-את-שבא ואת-דדן
 ובני דדן היו אשורם ולטושים ולאמים :
 ד ובני מדן עיפא ועפר ולפך וחנוך ואבידע
 ואלדעה כל-אלה בני קטורה : ה ויתן
 אברהם את-כל-אשר-לו ליצחק : ו ולבני
 הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם
 מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי
 קדמה אל-ארץ קדש : ז ואלה ימי שגית
 חיי אברהם אשר-היו מאת שנה ושבעים
 שנה וחמש שנים : ח ויגוע וימת אברהם
 בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל-עמיו :
 ט ויקברו אלו יצחק וישמעאל בניו אל-
 מקרת המכפלה אל-שרה עפרון בן-צחר

היתאה

החתי רשי

(פו) ויספר העבד . (ב"ר) גלה לוכסים שנעשו לו שקפלה לו הארץ ושנזמנה לו חכקה כתפלתו : (סו) האהלה שרה אמו .
 וינחם האהלה וכעשית דוגמת שרה אמו כלומר והרי היא שרה אמו סכל זיון שמה קיימת ביה כד דלוק מע"ש לע"ג ז וכרכה ענויה בעיסה
 וענן קשור על האהל ומשמחה פסקו וכשכחת רבקה חזרו (ב"ר) : א אחרי אמו . דרך ארץ כל זמן שאמו של אדם קיימת כרוך הוא
 אלנה ומשמחה הוא מתנחם בלשונה : (א) קטורה . (ב"ר) זו הנר ונקראת קטורה על שם שחיים מעשיה כקטרת ושקורה פתחה שלא
 כדוגמה לאדם מיום שפרשה מאברהם : (ג) אשורים ולטושים . שם ראשי האומות : (ב"ר) ותרגום של אינקלוס אין לי ליישבו על
 לשון הנקרא : (שפירש למשירין לשון מתיב . ואל"ת שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית הרי לנו תיבות שאין בראשם חלף והוסיפה אל"ף
 בראשם כיון מומת חלף שהוא עין נכה רגלים וכחו חסוך שיון שהוא עין ורחמת וסכת . ולטושים הם בעלי-האליהם המתפורים אלה ולכה ומוסיגים
 איש באלה חסדכו וכן הוא חומר (שכזואל אל) (והנה הם נטושים על פני כל הארץ מכן למ"ד וט"ן מתלמות זוכו) : (ח) ויתן אברהם
 וגו' . (ב"ר) א"ר נחמיה כרכה דיתיקי שאמר לוקק"ה לאברהם וסיה כרכה הכרבות נוסרות בודך לכרך את מי שתרצה ואברהם נוסרן
 לינח